

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

Матеріали науково-практичної конференції

23-24 червня 2017 року

Харків – 2017

УДК 008(062.552)
ББК 71я431
Т 65

Редакційна колегія:

Л.Г. Омельченко – директор Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, заслужена артистка України

О.Г. Бугайченко – завідувач відділу інноваційних культурних проєктів та міжнародного співробітництва Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва

Н.М. Роман – кандидат педагогічних наук, доцент

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;
Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.
Тел.+380 (57) 725-12-36

Т65 Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Матеріали науково-практичної конференції (23-24 червня 2017 року). – Харків, 2017. – 360 с.

Збірка містить тези та доповіді, в яких піднімаються та аналізуються проблеми збереження нематеріальної культурної спадщини в умовах сьогодення. Різним аспектам вивчення цих питань було присвячено роботу науково-практичної конференції «Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини», яка проходила в м. Харкові 23-24 червня 2017 року.

Конференція об'єднала провідних дослідників та діячів культури і мистецтва з різних регіонів України, науковців із інших країн, представників національно-культурних товариств. У ході наукового дискурсу досвідчені вчені простежили й узагальнили інноваційні тенденції збереження елементів нематеріальної культурної спадщини в контексті сучасного мистецтвознавства, культурології, історії, філософії, педагогіки. Під час роботи конференції було обґрунтовано й систематизовано ефективні засоби та шляхи популяризації нематеріальної культурної спадщини. Окремо було визначено перспективи інтеграції традиційної культури в світову культуру та особливості її використання в процесі впровадження стратегії культурної децентралізації.

Для широкого кола дослідників, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться нематеріальною культурною спадщиною різних народів світу та перспективами подальшого розвитку й піднесення традиційної культури в умовах глобалізації.

Матеріали друкуються в авторській редакції з незначними коректорськими правками українською та російською мовами.

УДК 008(062.552)
ББК 71я431
Т 65

Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва, 2017

ISBN

реалізації: матеріали третьої Всеукраїнської наукової конференції.– Рівне: РДГУ, 2006.– С. 102-104.

В.П. Жуков,
старший викладач кафедри
музично-інструментальної підготовки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,
член Національної спілки
музикантів України

УКРАЇНСЬКІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ О.О. МАРТИНСЕНА

У 2017 році виповнюється 120 років від дня народження Олександра Оскаровича Мартинсена (1897-1941) російського музиканта, домриста, композитора, диригента, який зробив вагомий внесок у створення та розвиток професійного народно-інструментального мистецтва в Україні, зокрема, в Харкові та Києві, а також у Білорусі, де навчав і українську молодь.

Музичну діяльність починав у Москві, керував різними колективами народних інструментів, активно працював в інструментознавчій секції Інституту музичної науки (ДІМН).

Із 1928 року О. Мартинсен працював в Україні. В його творчій біографії наступне десятиріччя виявилось найбільш плідним. Він проводив активну громадську діяльність у різноманітних комісіях. У 1929 році його обрали членом Музичного бюро при Харківській обласній раді профспілок. Разом із відомими музичними діячами – П. Козицьким, К. Данькевичем, К. Квіткою за дорученням Управління мистецтв Народного Комісаріату освіти України О. Мартинсен працював у складі комісії з вивчення перспектив розвитку музикознавства в Україні, брав активну участь в організації Харківської робітничої консерваторії – першої в Україні безкоштовної музичної школи для дорослих із 2-х річним курсом навчання (нині Харківська школа мистецтв для підлітків та дорослих). Із її відкриттям, у квітні

1929 року був призначений заступником директора з навчальної роботи (з інших джерел очолював заклад). Він віддавав чимало часу організації навчального процесу, підбору кваліфікованих викладачів. У ті роки там працювали професори С. Богатирьов і Я. Палфьоров, досвідчені спеціалісти Л. Гайдамака (бандура), В. Кобеляцький (балалайка), Л. Калінін (домра), артист струнного квартету імені Леонтовича О. Шор (скрипка), Л. Куриленко (вокал) та інші. О. Мартинсен викладав у класах домри і баяна. Вважаючи неодмінним для кожного педагога постійно працювати над удосконаленням своєї виконавської майстерності, він уже протягом першого навчального року організував звітні концерти педагогів [2, с. 43].

У перші роки своєї педагогічної діяльності в Харкові О. Мартинсен створив при Харківському обласному радіокомітеті домровий квінтет із чотириструнних домр, із яким у 1932 році неодноразово виступав (соло на гітарі) диригент симфонічного оркестру радіокомітету Натан Рахлін [1]. Ансамбль із чотириструнних домр поряд із традиційною музикою для народних інструментів пропагував нові твори українських композиторів. Так, наприклад, у жовтні 1933 року квінтет взяв участь у концерті-рапорті молодого харківського композитора М. Коляди (1907-1935).

У 1929-1930 роках О. Мартинсен випустив одні з перших в Україні партитури для домрово-балалайкового оркестру – 9 видань народних пісень, а пізніше у 1934 році – 2 видання творів українських композиторів. Перед нотним текстом видання його композиції на тему української народної пісні «Задумав дідошок» для оркестру народних інструментів стоїть напис: «Шановному вчителю моєму профес. О.В. Нікольському присвячується». Йдеться про композитора, фольклориста, музичного етнографа та педагога Олександра Васильовича Нікольського (1874-1943). Саме він познайомив та зблизив О. Мартинсена з Григорієм Павловичем Любимовим (1882-1934) – виконавцем на домрі, диригентом, музичним діячем, етнографом, створювачем чотириструнної домри власної конструкції, засновником квартету чотириструнних домр, ансамблю народної пісні, першого професійного Державного оркестру домр, творча діяльність якого, вочевидь, вплинула на О. Мартинсена.

О.В. Нікольський ще з років навчання в музично-драматичному училищі Московського філармонічного товариства був знайомий з Г.П. Любимовим, а потім, з 1918 року, разом вже з колегою викладав у музичному технікумі імені А.Г. й Н.Г. Рубінштейнів та працював у

«Пролеткульті», Державному Інституті музичної науки і ще довгі роки в Московській консерваторії, де навчався О. Мартинсен.

Із втратою Харковом столичного статусу багато українських закладів та установ переїхали до Києва, нову столицю Радянської України. Переїжджали до Києва і люди в пошуках перспективи свого майбутнього. З 1934 до 1937 року О. Мартинсен викладав у Київській консерваторії, вів курс інструментовки, клас домри і продовжував керувати ансамблем домристів (тоді вже септетом). Створений ним при Київській філармонії ансамбль народних інструментів, в який входили баяни, бандури й гуслі (є записи на грамплатівках), був у 30-і роки одним із найкращих колективів у жанрі народно-інструментальної музики [5, с. 70].

У грудні 1936 року О.О. Мартинсен одружився з українською письменницею Зінаїдою Павлівною Тулуб (1890-1964), класиком української радянської літератури, автором знаменитого історичного роману «Людолови», яку вже у липні 1937 року було заарештовано за звинуваченням у приналежності до контрреволюційної організації і засуджено. Ось як це описувала сама З. Тулуб: «... Нарешті, у грудні 1936 року (за 7 місяців до арешту) я вийшла заміж за палко кохану людину *. І все це розбити, знищити себе, своє щастя, честь і славу могла би тільки божевільна», там само показано: «* Йдеться про композитора Олександра Оskarовича Мартинсена» [3, с 284]. Можливо тільки здогадуватися про реальну причину від'їзду О. Мартинсена з Києва до Мінську, але не можливо не враховувати ті драматичні події та жах репресій того часу.

Наприкінці 1930-х років О. Мартинсен очолював оркестр народних інструментів при Білоруському радіо. У 1938 році журі під його керівництвом провело радіо-конкурс, прослухавши записи колективів із обласних міст. Той період дуже важливий для українських дослідників, фахівців, тому що тоді до Білорусі за О. О. Мартинсеном поїдуть його вихованці, учні, студенти для подальшого навчання у маестро. З 1939 по 1941 рік він керував відділом народних інструментів Мінської консерваторії, викладав у класі домри.

У 1939 році О.О. Мартинсен входив до складу журі Першого Всесоюзного огляду виконавців на народних інструментах у Москві під головуванням народного артиста СРСР композитора У. Гаджибекова. До складу журі також входили найвизначніші музичні діячі Радянського Союзу того часу: народний артист СРСР Р.М. Глієр, народний артист Узбецької РСР С.Н. Василенко, заслужений діяч

мистецтв Киргизької РСР П.Ф. Шубін, народний артист Грузинської РСР К. Постхверашвілі, професор Київської консерваторії А.М. Луфер та інші [4, с. 59]. Серед учасників огляду кращими стали п'ять виконавців на чотириструнній домрі, вихованців О.О. Мартинсена: Г. Козаков (Харків – Київ, 2-а премія); С. Якушкин (Київ, 2-а премія); А. Троїцький (Харків – Київ, 3-я премія); М. Лисенко (Харків – Київ – Мінськ, 3-я премія); Н. Марецький (Мінськ, 3-я премія). Олександр Оскарович Мартинсен загинув на Дніпрі під Києвом у перші дні війни літа 1941 року.

Багато методичних принципів О. Мартинсена широко використовується в сучасній навчально-методичній роботі, педагогічній практиці. Традиції народно-інструментального виконавства, закладені О. Мартинсеном розвивають і примножують його послідовники.

Визначна роль і важливе значення російського музиканта та громадського діяча О.О. Мартинсена як організатора професійних народно-інструментальних колективів, пропагандиста української музики, ентузіаста впровадження народних інструментів в навчальних закладах України. Його варто по праву вважати одним із засновників професійного народно-інструментального мистецтва в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александр Оскарович Мартинсен. История гитары в лицах. URL: <http://www.guitar-imes.ru/pages/historians/martinsen.htm>
2. Бортник Є.О. Музикант і педагог О.О. Мартинсен. Народна творчість та етнографія. – Київ, 1988. № 1. – С. 42-45.
3. Василенко В. «Я прошу пожаліти мою старість...» / Людські долі. Журнал «3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ». – Київ. – 2000. – № 2/4 (13/15). – С. 280-296.
4. Носов Л.І. Перший всесоюзний огляд виконавців на народних інструментах. Народна творчість. – Київ. – 1940. – № 1 (січ.-лют.). – С. 51-60.
5. Пересада А. Справочник домриста / МКРФ. Деп. культуры адм. Краснодарского края. Метод. кабинет учеб. заведений культуры и искусства. – Краснодар, 1993. – 400 с.

М.Л. Эрдман

ОРГАНИЗАЦИЯ КУЛЬТУРНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ КАК СПОСОБ
ВОЗРОЖДЕНИЯ, СОХРАНЕНИЯ И ПОПУЛЯРИЗАЦИИ
НЕМАТЕРИАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ НАРОДА НА
ПРИМЕРЕ ПОЛОНИЙНЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ
ДОНБАССА..... 74

Т.В. Єлагіна

ЗНАЧУЩІСТЬ НАРОДНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В
ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ
(історико-педагогічний аспект) 78

М.І. Жаворонкова

ОРНАМЕНТАЛЬНЕ ПИСЬМО БУКОВИНСЬКИХ РУШНИКІВ 80

О.А. Желтобородова

ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗЕЙНИХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПРОЕКТІВ
ЩОДО СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА
ХАРКІВЩИНИ 83

В.П. Жуков

УКРАЇНСЬКІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ О.О. МАРТИНСЕНА..... 91

О.Л. Заверюшенко

УКРАЇНСЬКІ ВЕРБАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ НА ПОЗНАЧЕННЯ
ЗАЧІСКИ ТА ВІНКА ДІВЧИНИ..... 95

Л.В. Захарова

НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 100

А.О. Калитенко

ШЛЯХИ ЗАНУРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ГЛИБИН
НАРОДНОГО ТАНЦЮ..... 104

К.Г. Каркадим

ІЗ РОДИНИ ШКРІБЛЯКІВ. ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ 106